

Gediminas Vaišvila

Vietovardžių Liet-, Litv-, Leit- paplitinimo
tyrimas naudojant pasaulines DB ir srautinį
kartografavimą

Science startup
Vilnius
2017-11-16

Situacijos problematika

- Praėjus 20-mečiui nuo dr. A. Dubonio mokslinio darbo ir knygos “LDK leičiai” paskelbimo 1996m. bei Lietuvos kilmės iš leičių teorijos įsigalėjimui, vis dar spėliojama:
 - iš kur jie atsirado?
 - etninė ar socialinė grupė?
 - kaip “žirgšeriai iš pelkių” galėjo atlaikyti kryžiuočių agresiją, dar ir plėsdami valdomą teritoriją net dinastinio konflikto sąlygomis per 100 metų nuo nežinomos Mindaugo pilies iki Gedimino Lietuvos – didžiausios Europos valstybės, lyderiavusios daugiau 400 metų?

Situacijos problematika

- Lietuvos iš leičių teoriją taip paremia kalbininko prof. S. Karaliūno darbai nuo 1992m, apibendrinti 2015m. monografijoje „Baltų etnonimai“.
- Akad. Z. Zinkevičius kritikavo šią teoriją pažymėdamas „dvibalsis „ei“ nėra būdingas lietuvių kalbai“.
- Leičių toponimai dažni Lietuvos toponimikoje ir ne tik.
- Kalbininkai konstatuoja „baltiškų“ hidronimų platų pasiskleidimą nuo Berlyno iki Rusios Uralo kalnų šiaurėje bei Adrijos jūros ir Dniepro baseino pietuose.
- 500+ lietuviškų skolinių suomių / saamių kalbose, akad. Kalevi Wiik aiškina lietuvių kalbai buvus „lingua franka“ regione.

Tyrimo tikslai

- Ištirti Liet-, Litv-, Leit- toponimikos paplitimą Europoje.
- Toponimų lokacijų dėsningumų paieška.
- Konkrečių vietovardžių pirmųjų paminėjimų, kilmių publikacijų tyrimas.

Tyrimo priemonės

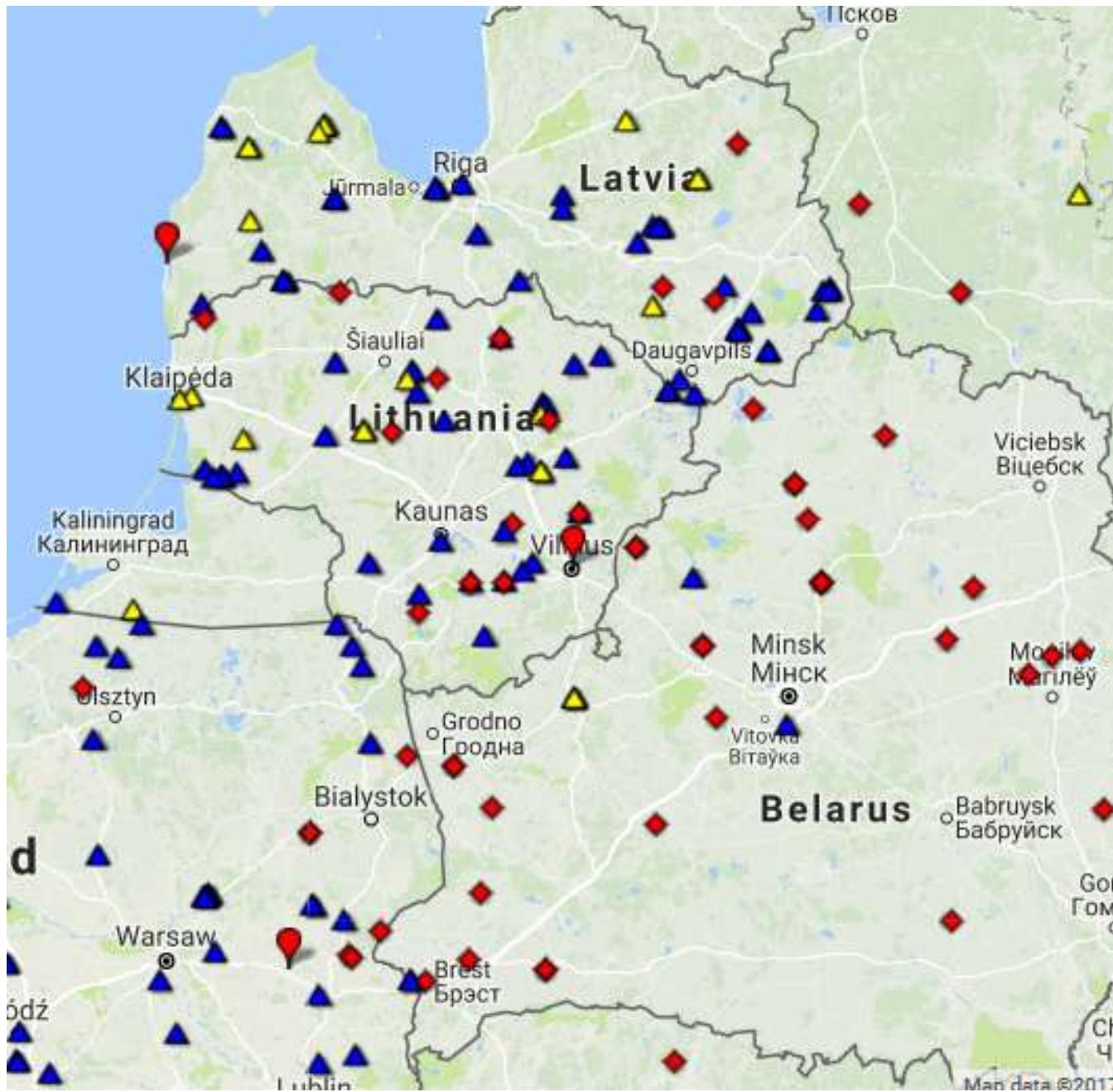
- https://geographic.org/geographic_names vietovardžių sąrašai iš National Geospatial-Intelligence Agency (NGIA), Bethesda, MD, USA
- GPS Visualizer žemėlapių kūrimo priemonė
- www.maps.lt
- Latvijos vietvardi.lgia.gov.lv vietovardžių db.
- Čekijos vietovardžių vokiški [pavadinimai](#) iki 1945m

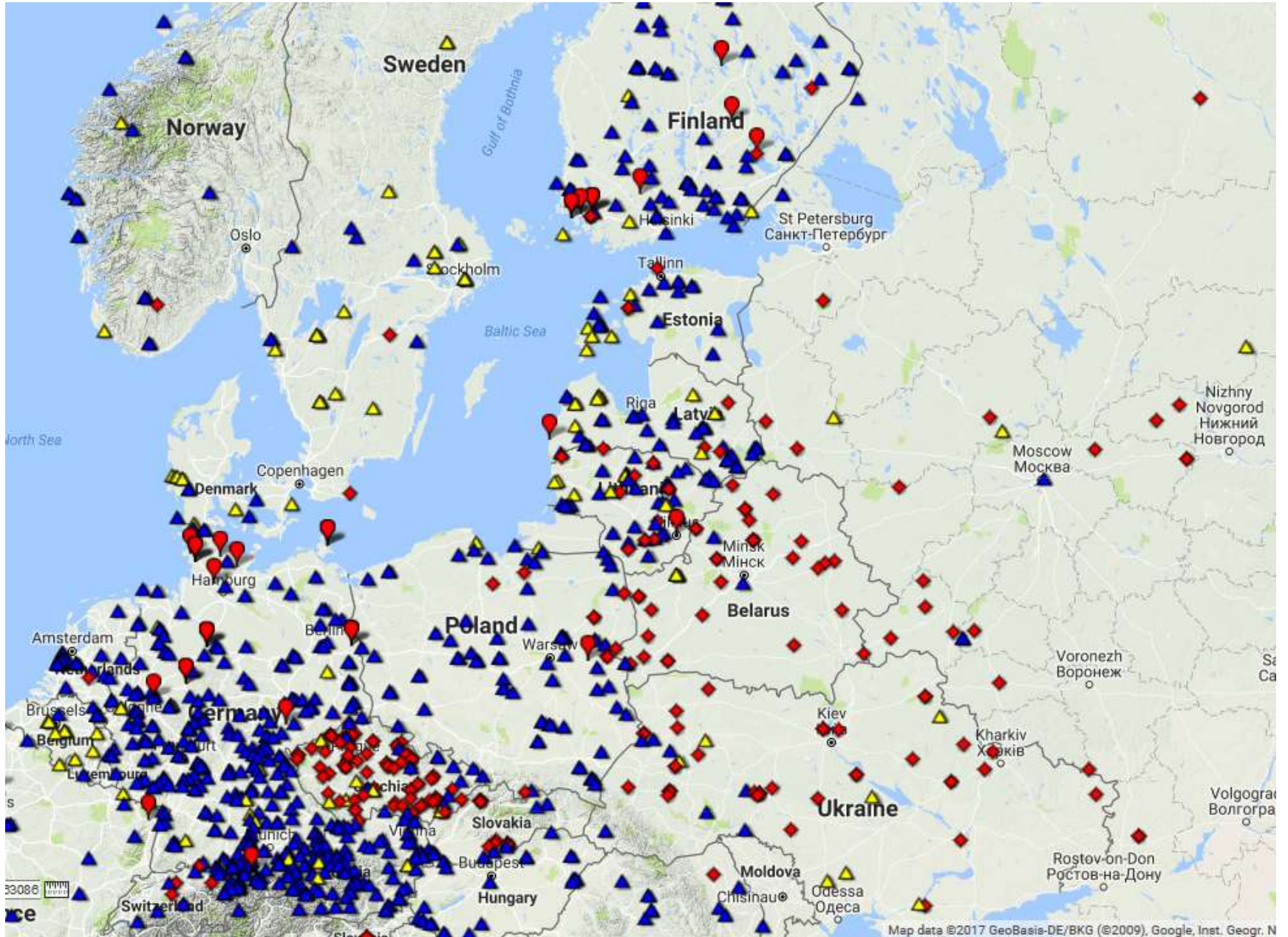
Tyrimo metodika

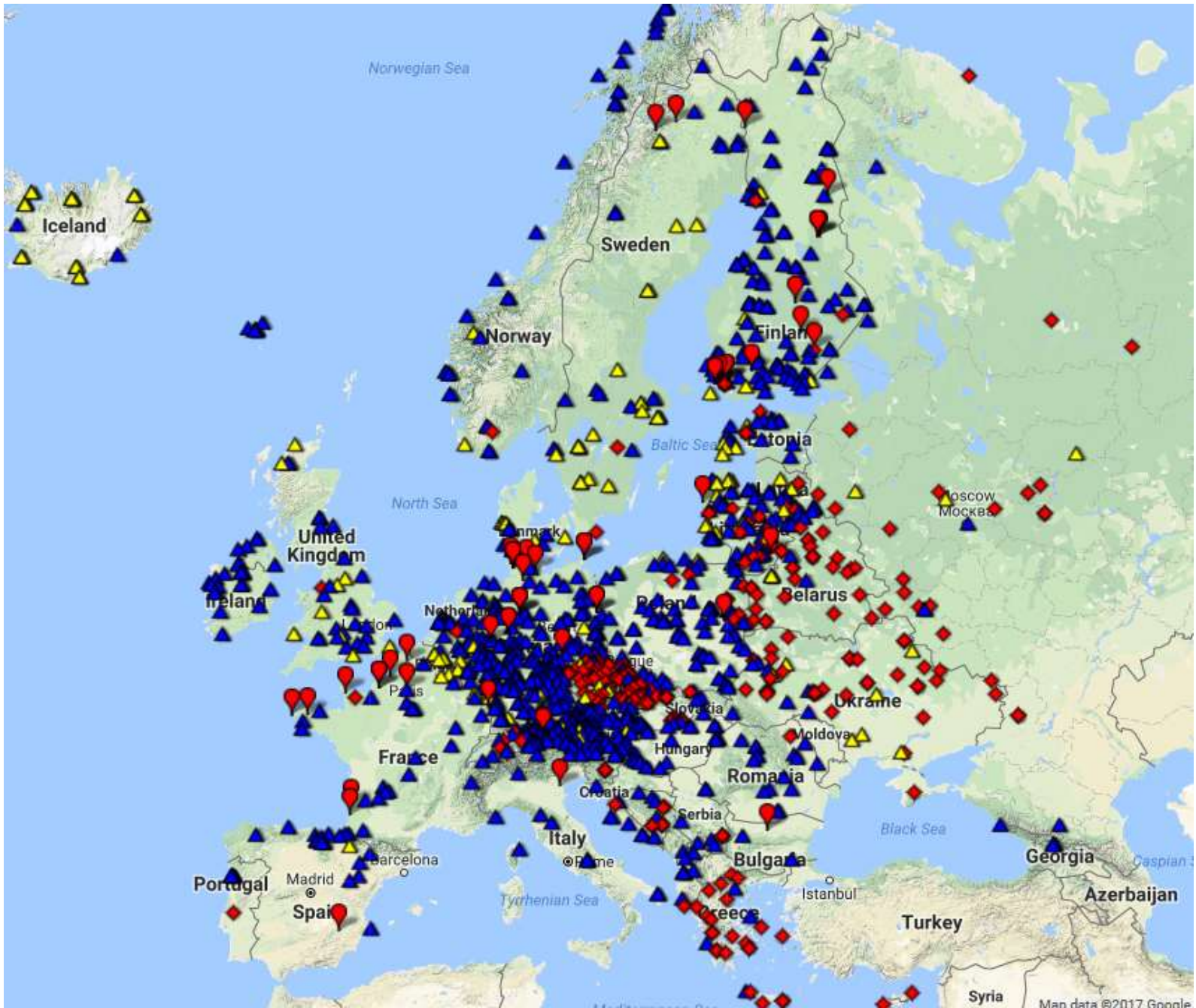
- Analizuojama leičių, Lietuvos etnonimų istorinių paminėjimų šaknys iš A. Dubonio, S. Karaliūno, W. Steinhouser publikacijų.
- Imami vietovardžiai su šiomis šaknimis iš DB.
- Vizualizuojami žemėlapyje.

Išdavos

- Rezultatas – vietovardžių žemėlapis su zoom funkcija tolesniam tyrimui.
- Nepatekę vietovardžiai:
 - Sudurtiniai pvz. Daugėlaičiai,
 - Istoriniai pvz. Littowin land 1384 m. minimas Karšuvos žemėje dab. Lylavėnai,
 - Neoficialūs pvz. Siedilce, jidiš Siedlitz, Elk anksčiau buvo Lyck (šalia Skomanto ežeras).

Vietovardžių statistika

State	Total 2755	%
Germany	637	23,28%
Austria	270	9,87%
Finland	231	8,44%
Czech Republic	149	5,45%
Russia	130	4,75%
Poland	124	4,53%
Ukraine	92	3,36%
Sweden	87	3,18%
Hungary	75	2,74%
Norway	68	2,49%
Lithuania	64	2,34%

Vietovardžių statistika

Germany		Austria		Finland	
Leiten	34	Leiten	32	Lehtola	23
Leithen	24	Leitersdorf	8	Lehto	16
		Leithen	6	Lehtovaara	13
				Laitakari	11
				Laitila	9
Czech Republic		Sweden		Faroe Islands	
Litice	6	Lida	13	Leiti	12
Litic	5	Lidberget	7	Leitidh	1
Liderovice	4	Lidan	5	Leitisdalur	1
Litava	4			Leitistangi	2
Litichovice	3			Leitisvatn	2

Vokiečių ordino XIV–XV a. istorijos šaltiniuose visa Lietuva kartais vadinama Leičiais: das land **Litten**, die Litischen konige (1348), eynen Konyg der **leyttn** (1429). Dr. A. [Dubonis](#)

Atradimai – 2 Lietava pilys dab. Slovakijoje

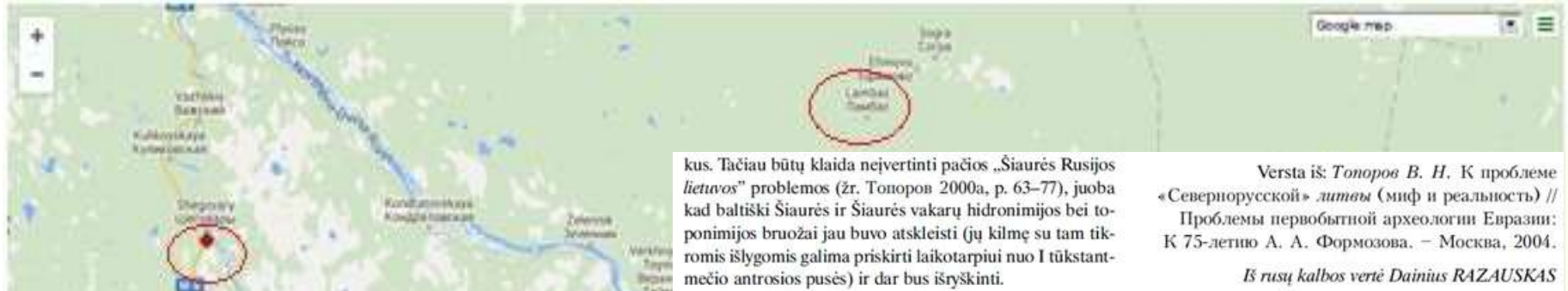
Slovak. Lietava, vengr. Zsolnalitva, vok Littau (iki 1945m) pilis pusiaukelėj tarp Bratislavos ir Krokuvos. Paminėta villa Lytthva (gyvenvietė) ir šalia tekantis Litua fluvius (upelis) minimi jau 1135 metais. 1300- "Lytwa" , 1321- "Lethawa", 1332- "Liptua", 1392- "Letavia", 1393- "Lytwa", 1397- "Lietawa", 1474- "Lethawa“

Kita pilis Litava, Cerovo, Cerilitwa (neišlikus) (*Litava, Haradnuk, Haradnok, Chabrad, Chabragh, Lytva, Hradnok, Haradna, Castrum ad Litavan* etc.) už 80 km dab. Slovakijos pietuose, paminėta 1276 skunde kai iš jos buvo pagrobta 3000 markių (apie 750kg) aukso. Pirmas valdytojas [Leukus](#).

Aradimai

- Littau didelė pilis Šveicarijoje šalia Lozanos vardas pirmą kartą buvo paminėtas 1178 m., vardu Litowo - kaip Liucernos benediktinų vienuolyno dvaras. Apylinkės vadinamos *Littauerberg*.
- Vltava - Kilmė iš Litavos upės In Chronica Boemorum (1125 AD) it is attested for the first time in form as *Wlitaua*. Intakas aukštupyje tebevadinamas *Litava*.
- POLTAVA – Kilmė iš Litavos upės В Ипатьевской летописи 1174 года впервые упоминается укрепление на реке **Лтаве**[8][9][10]
- Minėti vietovardžiai rikiuojasi į liniją, atitinkančią žinomą rytų-vakarų prekybos kelią per Kijevą į Europą.

Akad. A.K. Matveev 1962 apie “masinius –as, -us vietovardžius visoje Rusijos šiaurėje”

kus. Tačiau būtų klaida neįvertinti pačios „Šiaurės Rusijos *lietuvos*“ problemos (žr. Топоров 2000a, p. 63–77), juoba kad baltiški Šiaurės ir Šiaurės vakarų hidronimijos bei toponimijos bruožai jau buvo atskleisti (jų kilmę su tam tikromis išlygomis galima priskirti laikotarpiui nuo I tūkstantmečio antrosios pusės) ir dar bus išsryškinti.

Versta iš: Топоров В. Н. К проблеме «Севернорусской» *литвы* (миф и реальность) // Проблемы первобытной археологии Евразии: К 75-летию А. А. Формозова. – Москва, 2004.

Is rusų kalbos vertė Dainius RAZAUSKAS

Распространенные по всему русскому Северу названия на *ас* (*аса*) и *ус* (*уса*), возможно, восходят к древнебалтийским источникам типа литовского языка.²³ Имеется целый ряд семантически оправданных соответствий между севернорусской гидронимикой на *ас* (*аса*), *ус* (*уса*) и фактами литовской лексики, причем эти соответствия показывают, что топонимы на *ас* и *ус* исторически являются морфемами, не имеющими специального гидронимического значения. Это легко объяснить, так как в индоевропейских языках нет особых гидронимических формантов. Таковы: *Тугас* (лит. *tugas* «чистый»), *Рудас* (лит. *rudas* «коричневый, бурый»), *Варнас* (лит. *vagnas* «ворон»), *Вислуца* (лит. *visius* «плодоносный»).

Характерно, что топонимы на *ас* и *ус* не имеют группы согласных в абсолютном начале. Это доказывает, что они подверглись финно-угорской обработке и должны считаться дофинноугорскими. В то же самое время важно отметить, что в балтийских языках начальные группы согласных вообще встречаются реже, чем, например, в славянских. По-видимому, это явление возникло под влиянием финно-угорских языков.

В свете всего сказанного новое озвучение приобретают и те соответствия, которые были обнаружены Б. А. Серебrenниковым между коми языком и каким-то неизвестным индоевропейским языком балтийского типа (коми-зыр, *вербс* «муж» и лит. *vugas* «мужчина, муж».)²⁴ Видимо, пермские племена некогда контактировали с древнебалтийскими.

13a. prekybos kelias iš/per Lietuvą iki Venecijos

- "The merchants of Wrocław took advantage of this circumstance, and assumed full control over trade in certain commodities. For example, they began to reexport Russian furs to northern Italy at the end of the 13th century. Among all these trade links of the city of Wrocław, the most important turned out to be the routes of Lithuania, crossing Wrocław, continuing either to southern Germany or to Austria, and, finally, all reaching Venice."
- WROCLAW IN THE ECONOMIC SPACE OF EUROPE THE THIRTEENTH AND THE FIFTEENTH CENTURY: CORE OR PERIPHERY? Mysliwski G. 2009
- Wrocław w przestrzeni gospodarczej Europy (XIII-XV wiek) : centrum czy peryferie? / Grzegorz Myśliwski

Išvados:

- Vietovardžių tyrimas geriau nei metraščiai atspindi leičių įtakos ekonominį aspektą, kuris metraščiuose žymimas tik ekstremumais (atpuolis, karas, badas, nederlius, etc.).
- Vietovardžių pasiskleidimas rodo leičiai buvo Europinis transporto, kelionių, apsaugos ir susijusių paslaugų tinklas ar net organizacija, reikalui esant greitai virstanti į karinius vienetus ir armija.
- Dabartinė Lietuvos teritorija buvo viduramžių kelių tinklo viduryje ir toli gražu ne Europos užkampis.

Išvados

- Leičiai galėjo naudotis pirklių resursais pvz. fantastinę 20.000 auskinių išpirką už paleidimą iš Medvėgalio, kuris stovėjo prie „pagrindinio prekybos kelio“ Margiris sumokėjo su „ visais jo žemės pirkliais“, „Maskvos kunigaikštis buvo vyr.pirklys“ (Rowell S.C.)
- Europinės prekybos resursai galėjo leisti atsilaikyti bei nugalėti Kryžiuočių - Livonijos ordinus bei juos finansuojančią Hanzos sąjungą. Tai paaiškina kaip LDK galėjo atlaikyti agresiją bei plėsti teritoriją net dinastinio konflikto sąlygomis per 100 metų nuo nežinomos Mindaugo pilies iki Gedimino Lietuvos.
- Kryžiaus karai Baltijos pakrantėje ir dab. Suomijoje buvo verslo sąjungų konfliktas dėl šiaurės resursų bei naudos iš Azijos – Š. Europos prekybos.

Išvados

- Liet- vietovardžių gausa Suomijoje paaiškina istorinę mislą 11a pab. įrašą „Litva vstala na Korelu“ leičių įsitvirtinimu prekybos grandinėje iki Narimanto Glebo Gedimainaičio 14a arba dar vėlesniu buvimu ten.
- Tai savo ruožtu paaiškina 500+ anksčiausio klodo lietuviškų skolinių estų, suomių, saamių ir įtaką slavų kalboms.
- Europinis leičių soc.sluoksnis paaiškina kalbininkų konstatuotą „baltiškų“ vietovardžių platų pasiskleidimą nuo Berlyno iki Rusios Uralo kalnų šiaurėje bei Adrijos jūros ir Dniepro baseino.

Dėkoju už dėmesį

The 'Sun of the Alps' is certainly the most widespread solar symbol in the [Alps](#) and the Ligurian Apennines. Daugiau [info](#)

www.facebook.com/I_AETORUM